

TILflytting – hva skal TIL

Innledning	1
1. “Drømmen om å bli flere” (1) 2013	3
2. Tilflyttings- og rekrutteringsarbeid i distriktene (2) 2020	5
3. Temahefte tilflytting i Buskerud (3) 2014	9
4. Tilflytting for enhver pris? (4) 2013	11
5. Håndbok i bærekraftig stedsutvikling (5) 2019	13
6. Regional verdiskapingsanalyse for Stor-Oslo Nord (6) 2023	16
7. RURALPLAN – Innovative planning in shrinking societies (7) 2024	18
8. Næringslivets betydning for stedsutvikling, boligutvikling og inkludering i distriktskommuner (8) 2020	20
Kilder:	23

Innledning

Hadeland står ved et veiskille i arbeidet med å styrke regionens attraktivitet for tilflytting og bolyst. Med sitt unike landskap, nærhet til natur og rike kulturhistorie, har regionen et stort potensial til å tiltrekke seg nye innbyggere. Samtidig viser de nyeste undersøkelsene og prognosene at distriktskommuner i Norge står overfor en ny virkelighet med forventet befolkningsnedgang og aldring i årene som kommer. Dette krever en ny og bærekraftig tilnærming til stedsutvikling og samfunnsplanlegging – en tilnærming som ikke bare fokuserer på vekst, men også på å opprettholde og styrke livskvaliteten for eksisterende innbyggere.

Nye realiteter

Flere rapporter og analyser peker på at befolkningsutviklingen i norske distriktskommuner er i endring. Sentraliseringskrefter, lavere fødselsrater, aldrende befolkning og økt urbanisering skaper nye utfordringer:

- **Forventet befolkningsnedgang:** Det er høy sannsynlighet for at distriktskommuner, inkludert Hadeland, vil oppleve en nedgang i befolkningstallet de kommende årene. Dette innebærer at strategier som ensidig fokuserer på tilflytting og vekst, ikke vil være bærekraftige.

Hadeland – nært og naturlig

- **Aldrende befolkning og kompetansemangel:** Den demografiske utviklingen viser en stadig eldre befolkning, noe som påvirker arbeidsmarkedet, tjenestebehov og samfunnsstrukturen. Dette krever en tilnærming som vektlegger inkludering og utnyttelse av eksisterende ressurser, samt tilrettelegging for arbeidsinnvandrere og fjernarbeidende.
- **Strukturelle begrensninger for vekst:** Urbanisering og sentraliseringstrender setter klare begrensninger for hvor mye kommunene kan påvirke netto befolkningsutvikling. Dette betyr at tilflyttingsarbeid alene ikke vil være nok til å snu trenden.

I lys av disse endringene må Hadeland rigge seg for en fremtid hvor det ikke nødvendigvis blir vekst, men derimot stabilisering eller til og med nedgang i befolkningstallet. Dette krever en ny tilnærming som fokuserer på bærekraftig utvikling, samfunnsrobusthet og livskvalitet:

1. **Målrettet tilflyttingsstrategi:** Utvikle en kunnskapsbasert og målrettet tilflyttingsstrategi som fokuserer på ulike målgrupper, inkludert arbeidsinnvandrere, fjernarbeidende, unge voksne og barnefamilier.
2. **Helhetlig stedsutvikling og boligpolitikk:** Satse på helhetlig stedsutvikling med fokus på mangfoldige og attraktive boligtilbud, funksjonelle sentrumsområder og miljøvennlig infrastruktur.
3. **Styrket infrastruktur og næringsutvikling:** Prioritere oppgradering av RV4 og forbedringer på Gjøvikbanen for å øke pendlervennligheten, samtidig som det satses på næringsutvikling og lokale arbeidsplasser for å redusere utpendling.
4. **Blilyst og inkludering:** Skape sterke sosiale nettverk og inkluderende lokalmiljøer som fremmer tilhørighet og trivsel, spesielt for nye innbyggere.
5. **Ærlig og realistisk kommunikasjon:** Markedsføre Hadeland med et autentisk og realistisk budskap som bygger på regionens reelle muligheter og kvaliteter, og unngå å selge klisjeer om bondeidyll.

Fra vekst til bærekraftig stabilitet

For å lykkes med tilflytting og bolyst i Hadeland, er det avgjørende å bygge et sterkt regionalt samarbeid mellom Gran, Lunner og Jevnaker, samt tett samarbeid med næringslivet og frivillige organisasjoner. Med en målrettet, helhetlig og inkluderende tilnærming, kan Hadeland skape en attraktiv region for både tilflyttere og eksisterende innbyggere – et sted der man ikke bare ønsker å flytte til, men også ønsker å bli værende.

Man må gå bort fra tradisjonelle vekststrategier og i stedet fokusere på bærekraftig samfunnsutvikling. Dette innebærer å utvikle robuste lokalsamfunn som er i stand til å tilpasse seg endrede demografiske forhold, samtidig som de opprettholder høy livskvalitet, inkludering og sosialt fellesskap.

Med en helhetlig, inkluderende og realistisk tilnærming, kan Hadeland posisjonere seg som en region der mennesker ønsker å bli værende og leve gode liv – uavhengig av befolkningsvekst.

Hadeland – nært og naturlig

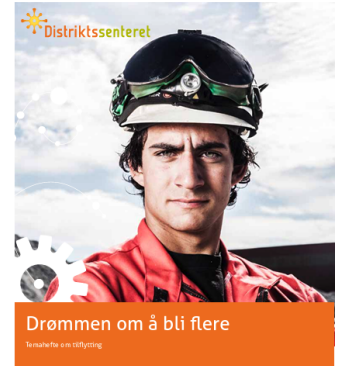

1. “Drømmen om å bli flere” ⁽¹⁾ 2013

Tilflyttingsarbeid i distriktskommuner

- 80 % av distriktskommunene driver med tilflyttingsarbeid, men mange sliter med å gjøre arbeidet konkret og målrettet. Dette skyldes ofte mangel på kompetanse om hva som fungerer.
- De fleste kommuner profilerer seg med «ro og landlig idyll», men glemmer ofte å framheve jobbmuligheter og muligheter for verdiskaping.

Hovedutfordringer og behov

- Mange kommuner overser reelle behov og flaskehalsar i lokalsamfunnet, som for eksempel boligtilbud, arbeidsmarked, og sosial integrasjon.
- Arbeidsinnvandrere er en betydelig gruppe tilflyttere, men mange kommuner har ikke strategier som effektivt inkluderer dem.
- Kommunene fokuserer ofte på tilbakeflyttende barnefamilier, men forskning viser at denne gruppen allerede har egne kanaler og motivasjoner for å flytte tilbake, og at ressursbruken på denne gruppen ofte ikke gir stor effekt.

Tilflytterhierarkiet

Rapporten viser at det eksisterer et hierarki i hvordan kommunene prioriterer ulike målgrupper:

1. **Tilbakeflyttere** (spesielt barnefamilier)
2. **Livsstilsflyttere** (fra Norge, Norden og Mellom-Europa)
3. **Jobbsøkende barnefamilier** (norske og utenlandske)
4. **Unge og single jobbsøkere** (ofte oversett fordi de antas å flytte videre)
5. **De man helst ikke vil ha:** personer over 45 år, flyktninger og arbeidsinnvandrere.

Anbefalte suksessfaktorer for effektiv tilflytting

1. **Behovsanalyse**
2. **Avklar utfordringer og flaskehalsar**
3. **Velg konkret målgruppe**
4. **Tilpass tilflytternes behov**
5. **Vær ærlig og målrettet**

Hadeland – nært og naturlig

Strategiske anbefalinger

- Tilflyttingsarbeid bør integreres i bredere samfunnsutviklingsstrategier og samarbeide tett med næringsliv og frivillige organisasjoner.
- Kommunene bør endre budskapet fra «flytt hit» til «bli her» for å fokusere på å øke blilysten.
- Vurdere kultur- og fritidstilbud som en del av verdiskapingen, i tillegg til å satse på arbeidsplasser og boligtilbud.

Viktige lærdommer

- Tilflyttingsarbeidet må bygge på lokale analyser og realistisk forståelse av stedets kvaliteter og utfordringer.
- Målgruppen bør tilpasses stedets behov, og man bør ikke ensidig fokusere på tilbakeflyttere eller barnefamilier.
- Mangfold og inkludering er nøkkelen til bærekraftig vekst i distriktene.

2. Tilflyttings- og rekrutteringsarbeid i distriktene ⁽²⁾ 2020

- Lokalt tilflyttingsarbeid virker i det små: Effekten varierer fra å være avgjørende for flytting, til å framskynde en allerede planlagt flytting, eller å forhindre at praktiske hindringer stopper en flytting.
- Arbeid er den viktigste driveren for flytting, men kvaliteter ved stedet, familie og nettverk spiller også en viktig rolle for både flyttebeslutninger og beslutninger om å bli boende.
- Strukturelle betingelser som urbanisering, demografi og økonomiske trender setter begrensninger for hvor mye kommuner kan påvirke netto befolkningsutvikling.

Notat til Demografivalget

Utfordringer og begrensninger i tilflyttingsarbeid

- **Mangel på reell innvirkning:** Lokalt tilflyttingsarbeid har begrenset effekt på netto befolkningsutvikling på grunn av sterke sentraliseringskrefter og strukturelle forhold.
- **Mangel på målrettede tiltak:** Mange kommuner retter seg mot de samme målgruppene (spesielt barnefamilier) og bruker generiske budskap som "det gode liv på landet", som ofte ikke treffer behovene til moderne arbeidstakere.
- **Fokus på tilbakeflyttere:** Tilbakeflyttere prioriteres, mens arbeidsinnvandrere, flyktninger og andre grupper med potensial for å bidra til vekst ofte blir oversett.

Hadeland – nært og naturlig

Anbefalte strategier og suksessfaktorer

1. Behovsanalyse og målrettet planlegging:

- Bygge tilflyttingsarbeidet på kunnskapsbaserte analyser om flytteprosesser, demografi, arbeidsmarked, boligtilbud og lokale ressurser.
- Definere konkrete målgrupper og utvikle budskap og tiltak som er tilpasset deres spesifikke behov.

2. Inkludering og nettverksbygging:

- Arbeid for å styrke stedstilhørigheten til tilflyttere ved å inkludere dem i lokale nettverk og samfunnsliv.
- Personlig oppfølging og aktiv involvering av lokalsamfunnet bidrar til å skape blilyst og forankring.

3. Samarbeid og koordinering:

- Tett samarbeid med næringsliv, frivillighet og innbyggere på tvers av sektorer.
- Integre tilflyttingsarbeid som en del av bredere samfunnsutviklingsstrategier.

4. Arbeidsmarked og rekruttering:

- Jobbmuligheter er avgjørende for tilflytting. Tilrettelegging for stedsuavhengig arbeid, pendling og regionale traineeordninger kan bidra til å tiltrekke arbeidskraft.
- Samarbeid med næringslivet om rekruttering og inkludering er avgjørende.

Tiltak og virkemidler som har effekt

1. Regionale traineeordninger:

- To av tre traineer blir boende etter endt program, noe som viser at dette er et effektivt tiltak for å rekruttere unge med høy utdanning.

2. Boligpolitikk:

Mangfoldig og tilgjengelig boligtilbud er avgjørende for å tiltrekke og beholde tilflyttere.

- Boligsatsinger som prøveboliger og tilrettelegging for varierte boligtilbud kan senke terskelen for tilflytting.

3. Tettstedsutvikling:

- Attraktive og funksjonelle sentrumsområder med møteplasser og urbane kvaliteter gjør det mer attraktivt å bo og leve i distriktene.
- Fokus på livskvalitet og trivsel gjennom gode fellesarealer, gang- og sykkelstier, og kulturtilbud.

Hadeland – nært og naturlig

4. Innvandring og integrering:

- Arbeidsinnvandrere og flyktninger har bidratt betydelig til befolkningsvekst i mange distriktskommuner.
- Språkopplæring, jobbmuligheter og sosial inkludering er nøkkelen til å gjøre innvandrere bofaste.

Fallgruver og mulige bieffekter

- **Urealistiske forventninger:** Tilflyttere kan føle seg lurt dersom det markedsføres jobb- og boligmuligheter som ikke eksisterer.
- **Negativt budskap:** Kampanjer som signaliserer «SOS – vi synker, kom og redd oss!» kan virke mot sin hensikt ved å gi inntrykk av nedgang og stagnasjon.
- **Ekkskludering og hierarkier:** Fokuset på tilbakeflyttere og barnefamilier skaper et "tilflytterhierarki" hvor grupper som arbeidsinnvandrere og single blir oversett.

Strategiske anbefalinger

- **Skift fokus fra «flytt hit» til «bli her»:** Arbeidet bør i større grad fokusere på å øke blilyst og forbedre levekår for eksisterende innbyggere og nye tilflyttere.
- **Mangfold og inkludering:** Kommuner bør inkludere alle typer tilflyttere, ikke bare tilbakeflyttere og barnefamilier, for å fremme mangfold og bærekraftig vekst.
- **Realistisk og ærlig kommunikasjon:** Vær tydelig på hva stedet faktisk har å tilby, og unngå å selge urealistiske klisjeer om bondeidyll.

Oppsummering

- Tilflyttingsarbeid virker i det små, men kan ha betydelig effekt over tid dersom det baseres på:
  - Grundige analyser av lokale behov og ressurser.
  - Målrettet arbeid mot spesifikke målgrupper.
  - Tett samarbeid på tvers av sektorer.
  - Helhetlig samfunnsutvikling som inkluderer næringsliv, boligpolitikk, tettstedsutvikling og inkludering.
- Arbeid og trivsel er de viktigste faktorene for tilflytting og blilyst. Fokus på arbeidsmuligheter, sosiale nettverk og attraktivt bomiljø gir best effekt.
- Det vil med stor sannsynlighet bli lavere befolkningsvekst i Norge de neste årene enn tidligere. Dette vil bli mest synlig i distriktskommunene, fordi mange av disse vil gå fra en situasjon med litt vekst til nedgang. Desto viktigere blir det da å kombinere næringsutviklingsarbeid med bostedsattraktivitet.

Hadeland – nært og naturlig

3. Temahefte tilflytting i Buskerud ⁽³⁾ 2014

Hovedbudskap og strategier for tilflytting

- **"Bli her" vs. "Flytt hit":** Rapporten vektlegger at tilflyttingsarbeid ikke bare handler om å få folk til å flytte til et sted, men også om å skape bolyst slik at de som allerede bor der ønsker å bli. Dette er spesielt relevant for Hadeland som ønsker å beholde ungdom og barnefamilier.
- **Helhetlig tilnærming:** For å lykkes med tilflytting må man tilby en totalpakke som inkluderer attraktive arbeidsplasser, variert boligtilbud, gode skole- og barnehagetilbud, samt sosiale arenaer som fremmer fellesskap og trivsel.

Jobb og utvikling – nøkkelen til tilflytting

- **Attraktive jobber og kompetanse:** Folk flytter ofte på grunn av jobb, men blir værende på grunn av livskvalitet og tilhørighet.
- **Dobbel kompetansestrategi:** Tilby jobbmuligheter til både hovedflytter og medflytter (ektefelle/partner) for å unngå at én i husstanden må pendle eller forblir arbeidsledig.
- **Næringsutvikling og arbeidsplasser:** Tilrettelegge for lokal næringsutvikling og samlokalisering av arbeidsplasser for å stimulere til kortreist arbeid og redusere utpendling.

Bolig og bosetting – sikre variasjon og tilgjengelighet

- **Mangfold i boligtilbud:** Tilby ulike boligtyper og prisklasser for å dekke behovene til forskjellige målgrupper, inkludert ungdom, barnefamilier, og eldre.
- **Utleiemarked og overgangsboliger:** Mange tilflyttere ønsker først å leie før de kjøper bolig. Det bør derfor utvikles et godt utleiemarked med både kort- og langtidsleie.
- **Tomter og boligstrategi:** Ha tilgjengelige og attraktive tomter, inkludert småbruk og fleksible boformer som co-living og generasjonsboliger.
- **Bruk av eksisterende boligmasser:** Initiativer som "Lys i alle glas" viser at det er stort potensial i å kartlegge og revitalisere tomme hus og gårdsbruk, noe som kan gi raskt boligtilbud uten nybygging.

Hadeland – nært og naturlig

Bolyst og sosial Integrasjon – skap trivsel og tilhørighet

- **Sosialt fellesskap:** Folk blir værende der de opplever å ha meningsfulle sosiale relasjoner. Det er viktig med arenaer og møteplasser som fremmer sosial interaksjon og fellesskap.
- **Mottaksapparat og inkludering:**
  - Velkomstbrev har en viktig symbolsk verdi og viser at kommunen vet at noen har flyttet dit. I Nord-Troms har kommunene innført velkomstpakke for nye innbyggere. Disse sendes ut hvert kvartal. I tillegg til generell informasjon om kommunen får hver husstand en gavepakke med følgende:
    - En måned gratis abonnement på Framtid i Nord (sponset av avisen)
    - Kart med oversikt over turer og naturbrukskart
    - Ett års gratis medlemskap for to barn i de lokale idrettslagene (avtale med idrettslag)
    - Gratis billetter til svømmehall, kino eller annet velferdstilbud
- **Samarbeid på tvers av organisasjoner:** Et effektivt mottaksapparat krever samarbeid mellom kommune, næringsliv, lag, foreninger og frivillige. Dette skaper et mer inkluderende lokalsamfunn og gjør det enklere for nyinnflyttere å bli kjent med lokalmiljøet.
- **Kultur og fritidstilbud:** Tilrettelegg for et variert kultur- og fritidstilbud som inkluderer alle aldersgrupper og sosiale lag, inkludert barnefamilier, ungdom og eldre.

Hjemmesider og digital synlighet – informasjon og tilgjengelighet

- **Målrettede hjemmesider:** Flere kommuner har egne nettsider rettet mot innflyttere med informasjon om ledige jobber, boliger, skole- og barnehage tilbud, kultur- og fritidstilbud..
- **Språk og inkludering:** Tilrettelegg for informasjon på både norsk og engelsk for å inkludere internasjonale tilflyttere.

Fadderordning, sosiale nettverk og samarbeid på tvers

- **Fadderordninger:** Disse kan være svært effektive for å integrere nyinnflyttere, både på arbeidsplassen og i lokalsamfunnet.
- **Sosiale arrangementer og møteplasser:**
  - Nykommerklubber og bli-kjent-turer kan hjelpe tilflyttere med å bli kjent med både sted og mennesker.
  - Aktiviteter som felles turer, kulturarrangementer, idrettsaktiviteter og lokale festivaler styrker lokal tilhørighet og bolyst.
- **Samarbeid med næringsliv og frivillige organisasjoner:** Et velfungerende mottaksapparat krever samarbeid mellom kommunen, lokalt næringsliv, idrettslag, kulturorganisasjoner og frivillige.
- **Inkluderende kultur:** Ved å involvere lokale ildsjeler og eksisterende innbyggere i tilflyttingsarbeidet kan man bygge en kultur som er åpen og inkluderende.

Hadeland – nært og naturlig

Oppsummering

1. **Styrk det sosiale mottaksapparatet:** Innfør velkomstbrev, velkomstpakker, velkomstmøter og fadderordninger for å skape en inkluderende og imøtekommende kultur.
2. **Utvikle attraktive møteplasser:** Investér i sosiale møteplasser, aktiviteter og arrangementer som fremmer sosial interaksjon og tilhørighet.
3. **Styrk digital synlighet:** Lag en målrettet og brukervennlig nettside for tilflyttere med oppdatert informasjon om boliger, jobber, fritidstilbud og tjenester.
4. **Samarbeid og inkludering:** Bygg sterke samarbeid mellom kommune, næringsliv, frivillige organisasjoner og innbyggerne for å skape et inkluderende lokalsamfunn.
5. **Tilby variert boligtilbud:** Sikre et mangfoldig boligtilbud med ulike typer og prisklasser, inkludert utleieboliger og fleksible boformer.
6. **Synliggjør jobbmuligheter:** Markedsfør attraktive arbeidsplasser og karrieremuligheter, og legg til rette for jobb til både hovedflytter og medflytter.
7. **Legg til rette for lokal næringsutvikling:** Støtt opp om lokal næringsutvikling for å skape arbeidsplasser og redusere utpendling.
8. **En helhetlig og inkluderende tilnærming:** Gjør regionen attraktiv region for tilflyttere i alle

4. Tilflytting for enhver pris? ⁽⁴⁾ 2013

Eksempelet Hardanger

Hardanger har lyktes med å øke tilflyttingen gjennom en strategi som kombinerer attraktive bomiljøer, nærhet til natur og aktiv næringsutvikling. Dette kan også være relevant for Hadeland.

- **Nærhet til natur og friluftsliv:** Hadeland har, som Hardanger, tilgang til vakker natur og friluftsmuligheter. Ved å utnytte dette som en aktiv del av stedsutviklingen, kan regionen tiltrekke seg barnefamilier og aktive voksne som søker en naturnær livsstil.
- **Attraktive bomiljøer og identitet:** Hardanger har fokusert på å skape levende og inkluderende lokalsamfunn med en tydelig lokal identitet. For Hadeland kan dette innebære å bygge på sin historie og kultur, samt utvikle sosiale møteplasser og arrangementer som fremmer fellesskap og tilhørighet.
- **Næringsutvikling og arbeidsplasser:** Hardanger har hatt suksess med å tilrettelegge for lokalt næringsliv, spesielt innen turisme, lokal matproduksjon og håndverk. For Hadeland kan dette bety en satsing på lokal produksjon, småskala turisme og opplevelsesbaserte næringer som kan gi arbeidsplasser og trekke tilflyttere.

Hadeland – nært og naturlig

- **Digital infrastruktur:** For å tiltrekke seg tilflyttere som ønsker å jobbe remote, har Hardanger satsset på god digital infrastruktur. Dette kan også være en suksessfaktor for Hadeland, som ligger nær nok Oslo til å være attraktivt for pendlere og hjemmekontorbrukere.

Regionalt arbeid

- Til tross for at Flytt til Hardanger har fått positiv evaluering fra AUD og økt tilflytting, er prosjektledelsen mer opptatt av å snakke om regional identitet. "Det er det å styrka den regionale kjensla eg meiner me har lukkast best med. Truleg er det og det viktigaste me har oppnådd. Prosjektleder presiserer at dette handler om at en har et bedre utgangspunkt for god utvikling når en kan spille på en hel region når det gjelder bolig, arbeid og kultur.
- Prosjektleder avliver myten om at folk vil komme flyttende til regionen bare de blir kjent med dens kvaliteter.
- Å få kommunene til å tenke regionalt når det gjelder utviklingsspørsmål ble tidlig et hovedanliggende for Flytt til Hardanger. «Det er ein klar fordel å kunna spela på bu- og arbeidsmarknaden i heile regionen framfor ein einskild kommune når målet er å rekruttera folk», forklarer prosjektlederen.
- Ifølge prosjektleder er det videre viktig å organisere arbeidet hensiktsmessig i forhold til målet med prosjektet. Det har vært essensielt å få rådmennene inn i styringsgruppa til prosjektet. Det har betydd at prosjektet har hatt myndighet til å sette i verk tiltak i kommunene. Blant annet er det for fase to avsatt 40 % stillingsressurs i hver av de sju kommunene til å arbeide med Flytt til Hardanger. Etablerte grupper på tvers av kommunene, i tillegg til styringsgruppe (med rådmenn og tre andre) og en prosjektgruppe trukket ut fra styringsgruppa med formål å være diskusjonspartner for prosjektleder
  1. Databasegruppen: Portal for flytterrelevant informasjon
  2. Markedsføringsgruppa: Flytt-til-Hardanger kampanje
  3. Hardangerlokkgruppa: Vekst gjennom kunst og kultur
  4. Placementgruppe: Livsstilsflyttere – Ja takk!
  5. Næringslivsgruppa: Rekruttering av arbeidskraft
  6. Grunnskole- og fylkesgruppa: Skole og undervisningsaktiviteter
  7. Kommunegruppa: Vertskapsfunksjonen

Hadeland – nært og naturlig

5. Håndbok i bærekraftig stedsutvikling ⁽⁵⁾ 2019

Bærekraftig stedsutvikling som verktøy for tilflytting

- **Helhetlig utvikling:** Bærekraftig stedsutvikling handler om å balansere sosial, miljømessig og økonomisk bærekraft. For Hadeland kan dette tiltrekke seg tilflyttere ved å skape levende, inkluderende og attraktive lokalsamfunn.
- **Sosial bærekraft i fokus:** Rapporten legger stor vekt på den sosiale dimensjonen, som inkluderer identitet, fellesskap og mangfold. Dette er avgjørende for å skape tilhørighet og trivsel, noe som kan øke tilflyttingen til Hadeland.
- **Tiltrekke barnefamilier og unge:** For Hadeland, som ønsker å tiltrekke yngre tilflyttere og barnefamilier, er det viktig å fokusere på identitet, fellesskap og mangfold i stedsutviklingen.

Identitet – å skape stedsfølelse og tilhørighet

- **Bygg en tydelig identitet:** Hadeland bør fokusere på å utvikle en sterk stedsidentitet som bygger på lokale ressurser, historie og natur. Dette kan bidra til å tiltrekke tilflyttere som ønsker en unik og autentisk bokvalitet.
- **Bevaring og videreutvikling av eksisterende kvaliteter:**
  - Bevare eksisterende bygninger og miljøer som har lokal verdi, og kombinere disse med ny utvikling for å skape en følelse av kontinuitet og tilhørighet.
  - Fokus på arkitektur og landskapsdesign som reflekterer lokal kultur og identitet.
- **Inkluderende prosesser:** Involvering av lokalbefolkningen og fremtidige brukere i planleggingsprosessen for å skape eierskap og tilhørighet. Dette kan bidra til å redusere motstand mot endringer og øke attraktiviteten for nye innflyttere.

Fellesskap – skape sosial bærekraft og trivsel

- **Sosiale møteplasser og fellesarealer:**
  - Utvikling av møteplasser og fellesarealer som oppmuntrer til sosial interaksjon og nettverksbygging. Dette kan styrke lokalmiljøet og gjøre Hadeland mer attraktivt for tilflyttere.
  - Planlegging av flerbruksområder som kan brukes til ulike aktiviteter året rundt, både inne og ute.

Hadeland – nært og naturlig

- **Trygge og inkluderende offentlige rom:**
  - Fokus på trygghet, spesielt for kvinner og barn, med god belysning og oversiktlige uterom.
  - Utforming av offentlige rom som oppmuntrer til deltakelse og samhold i lokalsamfunnet.
- **Mangfold og sosial miks:**
  - Blande ulike boligtyper og prisnivåer for å skape en sosial miks som inkluderer mennesker i ulike livsfaser og sosioøkonomiske grupper.
  - Fremme inkluderende og integrerende boligmiljøer som tiltrekker tilflyttere med ulike bakgrunner og behov.

Mangfold – variasjon og inkludering som attraksjonskraft

- **Blandet bruk og funksjoner:**
  - Skape varierte by- og bygdeområder med en god blanding av boliger, arbeidsplasser, handel, kulturtilbud og rekreasjonsområder. Dette øker attraktiviteten for både unge og eldre tilflyttere.
  - Unngå monofunksjonelle områder ved å legge til rette for variasjon i typologi og bruk, noe som gir levende lokalsamfunn.
- **Innovative boligformer:**
  - Utforske nye og innovative boformer som deleboliger og co-living for å tiltrekke unge voksne og barnefamilier.
  - Tilby en blanding av prisnivåer og boligtyper for å skape sosial og økonomisk inkludering.
- **Kulturelt og sosialt mangfold:**
  - Tilrettelegge for kulturelle arrangementer, markeder og møteplasser som fremmer sosialt samhold og kulturutveksling.
  - Stimulere til engasjement fra lokale ildsjeler og frivillige organisasjoner for å skape en levende og inkluderende kultur.

Miljømessig bærekraft – nøkkelen til attraktivitet og livskvalitet

- **Nærhet til natur og grøntområder:**
  - Ivareta og videreutvikle grønne områder og friluftsmuligheter, noe som vil appellere til tilflyttere som ønsker naturnærhet og god livskvalitet.
  - Integrere turstier, sykkelstier og aktivitetsområder for rekreasjon og fysisk aktivitet.

Hadeland – nært og naturlig

- **Klimavennlig infrastruktur og mobilitet:**
  - Tilrettelegge for miljøvennlig transport som gang- og sykkelveier, samt forbedret kollektivtransport.
  - Utvikle bærekraftige energisystemer og klimasmarte bygg for å tiltrekke miljøbevisste tilflyttere.
- **Økologisk balanse og ressurseffektivitet:**
  - Fremme bærekraftig bruk av lokale ressurser og energiløsninger, for eksempel solenergi og lokale materialer.
  - Planlegge for sirkulær økonomi ved gjenbruk av materialer og effektiv ressursutnyttelse.

Økonomisk bærekraft – langsiktig verdiskapning

- **Variasjon i boligpriser og boligtyper:**
  - Utvikle boliger i ulike prisklasser for å skape økonomisk bærekraft og sosial miks. Dette kan tiltrekke unge voksne, barnefamilier og eldre som ønsker å bli værende.
- **Attraktivt næringsliv og arbeidsplasser:**
  - Stimulere til lokal næringsutvikling og arbeidsplasser som tiltrekker og beholder arbeidsstyrken på Hadeland.
  - Legge til rette for næringsklynger og samlokalisering som skaper synergier mellom lokale aktører.
- **Kulturell og økonomisk synergi:**
  - Skape økonomisk vekst gjennom kulturelle og sosiale aktiviteter som tiltrekker besøkende og nye innbyggere.
  - Utnytte Hadelands kulturarv og lokal identitet som attraksjonskraft for turisme og opplevelsesnæringer.

Oppsummering

Hadeland har et stort potensial for å øke tilflyttingen ved å fokusere på bærekraftig stedsutvikling som fremmer identitet, fellesskap, mangfold og miljømessig bærekraft. For å lykkes, bør Hadeland:

1. **Bygge en tydelig stedsidentitet** basert på lokale ressurser og kulturarv.
2. **Fremme sosial bærekraft** gjennom inkluderende prosesser og sosiale møteplasser.
3. **Tilrettelegge for mangfold og variasjon** i boligtyper, funksjoner og kulturopplevelser.
4. **Prioritere miljømessig bærekraft** med fokus på grøntområder og klimavennlig infrastruktur.
5. **Styrke økonomisk bærekraft** gjennom variert boligtilbud og lokal næringsutvikling.

Hadeland – nært og naturlig

6. Regional verdiskapingsanalyse for Stor-Oslo Nord ⁽⁶⁾ 2023

Befolkningsutvikling og flytting

- Moderat til lav befolkningsvekst
- Høy utpendling og lav arbeidsplassdekning

Konsekvenser for tilflytting:

- Den lave veksten og høye utpendlingen gjør det mindre attraktivt for barnefamilier og tilflyttere som søker lokale arbeidsmuligheter.
- Har et etterslep i boligbygging sammenlignet med andre regioner rundt Oslo.

Ny Analyse

REGIONAL VERDISKAPINGSANALYSE
FOR STOR-OSLO NORD

MARS 2023

Infrastruktur og Transportutfordringer

- RV4 – En stor flaskehals
- Gjøvikbanen – En bremsekloss for pendling

Alternativer og behov:

- Oppgradering av RV4 og forbedringer på Gjøvikbanen er kritiske tiltak for å øke tilflytting.
- Bedre kollektivtilbud og raskere reisetid vil gjøre Gran, Lunner og Jevnaker langt mer attraktive for pendlere.

Næringsutvikling og Arbeidsplasser

- Lav arbeidsplassvekst
- Høy utpendling til Oslo og omegn

Muligheter for næringsutvikling:

- Bedre infrastruktur vil legge til rette for næringsvekst og flere lokale arbeidsplasser.
- Et mer attraktivt næringsmiljø kan også tiltrekke tilflyttere som ønsker kortere pendleravstand.

Sammenligning med andre regioner

- **Svak vekst sammenlignet med andre byvekstkorriderer:**
  - Mens andre korriderer rundt Oslo (E6 og E18) har hatt sterk vekst i både folketall og arbeidsplasser, har Hadeland hatt en unaturlig lav vekst.
  - Eksempel: **Eidsvoll**, som ligger tre ganger så langt fra Oslo som Gran og Lunner, har hatt større vekst takket være bedre infrastruktur (E6 og jernbane).

Hadeland – nært og naturlig

- **Potensial for vekst:**

- Hvis RV4 og Gjøvikbanen får samme standard som andre korridorer, forventes betydelig vekst i både folketall og næringsliv.
- Dette gjelder spesielt for tilflytning av barnefamilier og pendlere som ønsker å bo nær Oslo, men til en lavere boligkostnad.

Anbefalinger og tiltak for å øke tilflyttingen

- **Utbygging av RV4:**

- Utbedring av flaskehalsen på **Gjelleråsen** og økt kapasitet vil gi bedre fremkommelighet, redusere kø og pendlingstid.
- Dette vil gjøre Hadeland mer attraktivt for pendlere og næringslivet.

- **Forbedring av Gjøvikbanen:**

- Økt kapasitet og kortere reisetid vil styrke kollektivtilbudet og gjøre pendling til Oslo mer effektivt.

- **Boligbygging og arealplanlegging:**

- Tilrettelegging for økt boligbygging kombinert med forbedret infrastruktur vil tiltrekke barnefamilier og yngre tilflyttere.

- **Styrking av lokalt næringsliv:**

- Bedre infrastruktur vil stimulere til lokal næringsutvikling og skape flere arbeidsplasser, noe som kan redusere utpendling og øke lokal bosetting.

- **Koordinert regional strategi:**

- Gran, Lunner og Jevnaker bør samarbeide om en felles utviklingsstrategi for å skape en sterkere bo- og arbeidsmarkedsregion.
- Felles innsats for bedre infrastruktur, næringsutvikling og boligbygging vil kunne gi en samlet positiv effekt på tilflyttingen til Hadeland.

Oppsummering

Hovedutfordringene for **Gran, Lunner og Jevnaker** er knyttet til svak infrastruktur (spesielt RV4 og Gjøvikbanen), høy utpendling, lav arbeidsplassvekst og begrenset boligbygging. Samtidig viser rapporten at det finnes et betydelig potensial for vekst dersom infrastrukturen oppgraderes, og det tilrettelegges bedre for boligbygging og næringsutvikling. En **strategisk satsing på utbedring av RV4 og kollektivtilbudet**, samt et sterkt regionalt samarbeid, vil være avgjørende for å snu trenden og gjøre **Hadeland** mer attraktivt for tilflyttere i årene som kommer.

Hadeland – nært og naturlig

7. RURALPLAN – Innovative planning in shrinking societies ⁽⁷⁾ 2024

Utfordringer med demografisk endring og nedgang

- **Demografiske utfordringer:** Mange rurale regioner i Europa opplever befolkningsnedgang og aldring. Dette påvirker økonomi, arbeidsmarked, infrastruktur og tjenestetilbud. Dette utfordrer regionenes evne til å opprettholde lokale tjenester og samfunnsutvikling.

Nye strategier og tilnærminger til planlegging

- **Skifte i tankegang:** Rapporten foreslår en endring fra tradisjonell vekstbasert planlegging til en strategi som aksepterer nedgang og fokuserer på bærekraftig utvikling uten befolkningsvekst.
- **RUPIL-modellen: Rural Planning and Innovation Lab (RUPIL)** ble utviklet og testet som en ny modell for strategisk planlegging i områder med demografisk nedgang. Modellen fokuserer på:
  - **Kunnskapsbasert planlegging** – Basert på fakta og realistiske demografiske prognoser.
  - **Demokratisk forankring og samskaping** – Involvering av lokale aktører, innbyggere og politikere i planleggingsprosessen.
  - **Innovasjon og tilpasning** – Utvikling av skreddersydde strategier og løsninger for å håndtere lokale utfordringer.

Strategier for å takle befolkningsnedgang

- **Aksept og tilpasning:**
  - Akseptere befolkningsnedgang som en realitet og planlegge for en bærekraftig fremtid uten vekst.
  - Skape positive narrativer og fokusere på livskvalitet i stedet for kvantitativ vekst.
- **Tverrsektoriell samarbeid:**
  - Samarbeid mellom kommuner, regionale aktører og ulike sektorer for å utvikle helhetlige strategier.
  - Inter-municipalt samarbeid for bedre ressursutnyttelse og tjenestetilbud.
- **Innovative tiltak og løsninger:**
  - **"Senior Power"** – Utnytte ressursene i eldre befolkning gjennom frivillighet og sosial deltakelse.
  - **Nye boformer og boligtiltak** – For eksempel mikrostørrelser og felles boformer for å møte behovene til ulike aldersgrupper.

Hadeland – nært og naturlig

- **Ungdoms- og arbeidsmarkedstiltak** – Skape attraktive jobbmuligheter og oppfordre ungdom til å bli værende gjennom tilrettelagte lærings- og arbeidsplasser.

Muligheter og utfordringer med RUPIL

- **Muligheter:**
  - **Demokratisk forankring:** RUPIL fremmer bred deltakelse og samskaping, noe som øker lokal forankring og aksept for strategier.
  - **Fleksibilitet og skalerbarhet:** Modellen kan tilpasses ulike lokale og regionale kontekster og brukes i andre europeiske regioner som opplever lignende utfordringer.
  - **Innovativ tilnærming:** Gir rom for utvikling av innovative strategier som bryter med tradisjonelle vekstorienterte planleggingsmodeller.
- **Utfordringer:**
  - **Kompetanse og ressurser:** Små kommuner mangler ofte nødvendig kompetanse og kapasitet til å implementere nye planleggingsmodeller som RUPIL.
  - **Aksept for konseptuell endring:** Å endre tankesettet fra vekst til tilpasning kan være utfordrende både for beslutningstakere og lokalsamfunn.
  - **Demokratisk forankring og politisk legitimitet:** Krever tydelig forankring i lokal og regional politisk ledelse for å oppnå legitimitet og aksept.

Oppsummering

RURALPLAN-rapporten fremhever behovet for en ny planleggingsstrategi i rurale områder som opplever befolkningsnedgang. **RUPIL-modellen** tilbyr en innovativ, demokratisk og fleksibel tilnærming som kan bidra til bærekraftig utvikling uten befolkningsvekst. For å lykkes kreves det imidlertid en betydelig innsats for å endre tradisjonelle vekstparadigmer, bygge lokal kapasitet og styrke tverrsektorielt samarbeid.

Hadeland – nært og naturlig

8. Næringslivets betydning for stedsutvikling, boligutvikling og inkludering i distriktskommuner ⁽⁸⁾ 2020

Overordnede funn og hovedbudskap

- **Næringslivet spiller en kritisk rolle i distriktskommuner** utover å være arbeidsplass og verdiskaper; det påvirker også stedsutvikling, boligutvikling og inkludering av innvandrere.
- **Samarbeid mellom næringsliv og kommuner** er avgjørende for å skape levende sentrum, øke bostedsattraktivitet og sikre inkluderende samfunn.
- **Arbeid er den viktigste bli-faktoren**, men ikke nok alene – stedskvaliteter, sosiale nettverk og følelsen av å være inkludert er også avgjørende.

Næringslivets betydning for stedsutvikling

Levende sentrum og flerfunksjonalitet:

- Attraktive tettstedssentra som kombinerer handel, tjenester, kulturaktiviteter og møteplasser, bidrar til stedets konkurransekraft og trivsel.
- Sambruk og samlokalisering skaper møteplasser som fremmer innovasjon og samarbeid på tvers av bransjer.
- Næringslivet er med på å finansiere og aktivt delta i stedsutvikling, og bidrar til å skape bymiljøer med høy kvalitet som er attraktive for både innbyggere og besøkende.

Eksempler på vellykket stedsutvikling:

- **Ulstein Arena:** En flerbruksarena som kombinerer idrett, kulturhus, bibliotek og klatrehall, medfinansiert av lokalt næringsliv.
- **Svolvær i Lofoten:** Har kombinert kulturhus, hotell og levende sentrum med kafeer og butikker som vender ut mot torget. Maritim næring og reiseliv har vært sentrale drivere.
- **Bygdebyen Hemnesberget:** Kreativ bruk av lokale ressurser med fokus på kultur, musikk og arkitektur, drevet av en sterk dugnadsånd og lokalt næringsliv.

Utfordringer for stedsutvikling i distriktene:

- Kompakt byutvikling utfordres av kjøpesentre utenfor sentrum, som trekker handel og aktivitet ut av bykjernen.

Hadeland – nært og naturlig

- Mangel på oppdatert planverk og kompetanse i kommunene kan hindre effektiv utvikling.
- Parkering og arealbruk: I mindre byer brukes mye areal til parkering, som kunne blitt brukt til møteplasser og grøntområder.

Næringslivets betydning for boligutvikling

Boligutvikling i tynne boligmarkeder:

- Distriktskommuner kjennetegnes av tynne boligmarkeder med lav omsetning, begrenset boligbygging og ensidig tilbud.
- Mangel på varierte boliger hemmer muligheten for å tiltrekke seg arbeidskraft og nye innbyggere.
- Manglende boligtilbud skaper flaskehals for rekruttering og stabilisering av arbeidskraft, spesielt i kommuner med sysselsettingsvekst.

Næringslivets rolle og bidrag i boligutvikling:

- Næringslivet fungerer som markedsaktør og endringsagent ved å:
  - Identifisere behov og etterspørsel
  - Initiere og gjennomføre boligprosjekter
  - Samarbeide med kommuner om boligsosiale tiltak og utleieprosjekter
- Offentlig-privat samarbeid bidrar til:
  - Realisering av flere boliger og mer varierte boligtilbud
  - Mangfold i beboergrupper og sosial inkludering
  - Eksempler som Telegraftunet i Hamarøy og Minihusprosjektet på Lovund viser hvordan samarbeid kan gi positive samfunnseffekter.

Tiltaksbasert kontra planmessig utvikling:

- Næringslivet tar ofte egne grep for å dekke akutte behov, men dette kan skape interessekonflikter med kommunens langsiktige planlegging.
- Midlertidige løsninger blir ofte permanente, som «Brakkeby-konsepter» for sesongarbeidere.
- Strategisk samarbeid og langsiktighet er nødvendig for å balansere næringslivets behov og samfunnets utviklingsmål.

Næringslivets betydning for inkludering

Arbeid og inkludering:

- Arbeid er den viktigste bli-faktoren for innvandrere, men ikke nok alene. Stedstilhørighet, sosiale nettverk og trivsel spiller også en stor rolle.

Hadeland – nært og naturlig

- Næringslivet bidrar til sosial inkludering ved å:
  - Gi arbeidsinnvandrere mulighet til å bruke sin kompetanse
  - Skape møteplasser og sosiale nettverk
  - Verdsette innvandreres kvalifikasjoner og gi karrieremuligheter

Bli-faktorer for innvandrere:

- Arbeid, bolig, utdanningsmuligheter, sosialt miljø og lokal aksept er de viktigste faktorene for at innvandrere skal velge å bli boende.
- Innvandrere med høy utdanning har ofte lavere yrkesdeltakelse, og det er et stort potensial for å utnytte denne kompetansen bedre.
- Inkludering på arbeidsplassen og involvering i lokalsamfunnet bidrar til at innvandrere føler seg velkomne og verdsatt.

Strategiske anbefalinger

- Styrk samarbeid mellom næringsliv og kommune for å utvikle levende sentrum, variert boligtilbud og inkluderende samfunn.
- Bygg på lokale ressurser og entreprenørånd – små steder med sterke lokalsamfunn og lokal kapital har størst suksess med inkluderende samfunnsutvikling.
- Næringslivets rolle som endringsagent bør anerkjennes og integreres i kommunens strategier for samfunnsutvikling.
- Integrer boligutvikling, stedsutvikling og inkludering i helhetlige samfunnsutviklingsstrategier som involverer næringsliv, kommune og frivillige organisasjoner.
- Vær målrettet og realistisk i kommunikasjonen – selg stedet basert på reelle muligheter og kvaliteter, ikke klisjeer om bondeidyll.

Oppsummering

- Næringslivet har en nøkkelrolle i å utvikle levende og inkluderende lokalsamfunn i distriktene.
- Samarbeid og helhetlig planlegging som inkluderer både næringsliv og kommune gir best effekt for å skape vekst og tiltrekke seg nye innbyggere.
- Attraktive steder krever levende sentrum, varierte boligtilbud og inkluderende miljøer – noe som best oppnås gjennom tette partnerskap mellom offentlig og privat sektor.
- Næringslivets rolle som samfunnsutvikler bør anerkjennes og integreres i langsiktige strategier for stedsutvikling, boligutvikling og inkludering.

Hadeland – nært og naturlig

Kilder:

1. https://distriktssenteret.no/wp-content/uploads/2013/06/2013-09_web_Distriktssenteret_temahefte-tilflytting.pdf (Drømmen om å bli flere. Spesielt side 1-10)
2. <https://distriktssenteret.no/wp-content/uploads/2020/05/Tilflyttings-og-rekrutteringsarbeid-i-distriktene.pdf> (Spesielt Oppsummering og konklusjoner, side 18)
3. <https://distriktssenteret.no/wp-content/uploads/2014/03/Temahefte-tilflytting-20141.pdf> (Spesielt de første sidene)
4. Tilflytting for enhver pris?:
<https://distriktssenteret.no/wp-content/uploads/2013/06/tilflytting-for-en-hver-pris.pdf>
5. Håndbok bærekraftig stedsutvikling:
https://byggalliansen.no/wp-content/uploads/2019/09/191205_Håndbok_Bærekraftig_stedsutvikling-web.pdf
6. Regional verdiskapingsanalyse for Stor-Oslo Nord:
https://storoslonord.no/download-routerfile.php?temp_id=30&file_id=102
7. RURALPLAN – Innovative planning in shrinking societies:
<https://www.inn.no/english/research/research-projects/ruralplan/ruralplan-final-report.pdf>
8. Næringslivets betydning for stedsutvikling, boligutvikling og inkludering i distriktskommuner
<https://distriktssenteret.no/wp-content/uploads/2021/01/Naringslivets-betydning-for-stedsutvikling-boligutvikling-og-inkludering-i-distriktskommuner.pdf>

Annet:

Attraktive tettsteder i distriktskommunene i Rogaland. Rogalandsmodellen bidrar til god nærings- og stedsutvikling i distriktskommunene:

<https://distriktssenteret.no/artikkel/attraktive-tettsteder-i-distriktskommunene-i-rogaland/>

Veileder for by- og stedsutvikling til hjelp i planlegging av gode byer og steder. Du får også en oversikt over ulike aktørers ansvar og rolle i dette arbeidet:

https://www.regjeringen.no/no/tema/plan-bygg-og-eiendom/plan_bygningsloven/planlegging/fagtema/by_stedsutvikling/id2907562/

Slik kan du rigge en tilflyttertjeneste. Nettsiden tar for seg hvordan en distriktskommune kan etablere en velfungerende tilflyttertjeneste med mange lokale medspillere. Det handler ikke om et enkelt vedtak eller å opprette en stilling, men et langsiktig arbeid for å etablere en tjeneste som hele kommunen - både i og utenfor rådhuset - står samlet om:

<https://distriktssenteret.no/digitale-verktoy/slik-kan-du-rigge-en-tilflyttertjeneste/>

Note:

For noen av rapportene er det benyttet KI (ChatGPT-4-turbo) for å generere forslag til sammendrag.

Hadeland – nært og naturlig

